

Länsstyrelsen
Kalmar län

Sand Life (Life 11 NAT/SE/000849): Restaureringsplan för Natura 2000-området Gårdby sandhed (tidigare namn Gårdby sandstäpp), SE0330102, Mörbylånga kommun, Kalmar län

Foto från Gårdby sandhed
vid den gamla banvallen
med det för området
typiska gräset tofsäxing i
förgrunden.

Foto: Thomas Gunnarsson

Bild från Gårdby
sandhed som visar en av
områdets få delar som
har en riklig förekomst
av blottad sand med en
tillhörande artrik
sandmarksflora.

Foto: Johan Jansson, år 2009

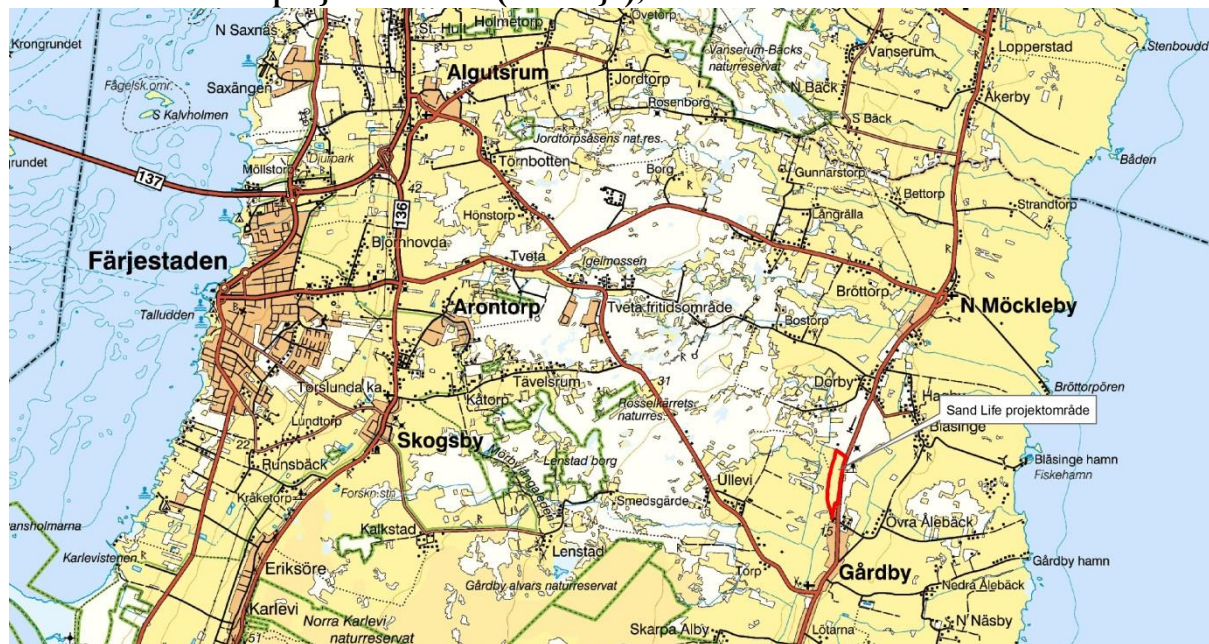

Flygfotografi över Gårdby sandhed. Längst upp i höger i bilden mot tallskogen syns ett område som tidigare delvis restaurerats med hjälp av markägarna i området.

Foto: Jan Videvik, år 2012

Översiktskarta med projektområdet (röd linje),

Ortofoto över projektområdet, benefit area (blå linje) 2013

Ekonomiska kartan över benefit area (blå linje) 30-40 tal

Inledning

Restaureringsplanen beskriver vad som ska göras i Natura 2000-området för att nå de mål som är uppsatta inom Life + projektet Sand Life och som syftar till att områdets naturtyper och arter ska uppnå gynnsam bevarandestatus. Vid restaurering ska hänsyn tas till de reservatsföreskrifter som gäller för området samt gällande skötselplan för naturreservatet Gårdby sandhed.

1. SYFTE

Att:

restaurera de inom området förekommande naturtyperna som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, så att de kan nå gynnsamt tillstånd.

Syftet ska nås genom att:

- Jordanalyser genomförs innan restaureringsåtgärder för att få kännedom om var i jordlagren pH och kalkhalt är som högst. Målet är därefter att anpassa skötselåtgärder avseende hur djupt man behöver gräva i sanden för att få upp så mycket kalkrik sand som möjligt till ytskiktet. Detta för att gynna etablering av kalkgynnade kärleväxter.
- Inom ett ca 20 hektar stort område genom mekanisk störning skapa en stor variation med riklig förekomst av rena sandblottor av olika storlek och spridning samt en mer uppluckrad/gles grässvål.
- Utföra maskinell röjning av ljung samt naturvårdsbränning av ljung inom projektområdet för att begränsa ljungens utbredning vilket kommer att gynna konkurrenssvaga arter och förekomsten av blottlagd sand.
- Röja igenväxningsvegetation av framförallt tall i öster och utefter behov enbuskar.

2. BESKRIVNING AV OMRÅDET

2.1 Uppgifter om området

Natura 2000-område: **Gårdby sandhed, SE0330102**

Naturreservat: **Gårdby sandhed (39,4 ha)**

Restaureringsareal: **ca 20 ha (benefit area)**

Län: **Kalmar**

Kommun: **Mörbylånga**

Förvaltare: **Länsstyrelsen**

2.2 Allmän beskrivning av området

Historisk och nuvarande markanvändning

Gårdby sandhed har under mycket lång tid varit en trädlös och samfällt betad utmark till Övre Ålebäcks by. Det innebär i praktiken att sandheden främst har använts som betesmark för byns ungdjur, får, hästar m.m. Detta bete har troligen en mycket lång tradition. Man kan nog utgå från att bete förekommit här åtminstone sedan byn anlades på sin nuvarande plats, vilket troligen skedde någon gång under medeltiden. Det skulle i så fall innebära att det på sandheden åtminstone finns en 700-800-årig beteskontinuitet. Området sandiga jordar har troligen också varit attraktiva även som åkermarker.

Under 1900-talet har Gårdby sandhed fortsatt att brukas som samfälld betesmark. Göran Andersson, Övre Ålebäck kan berätta hur betet gick till i hans ungdom (1940-50-tal). Då betade här en blandning av djur: får, unghästar och ungdjur. Varje gård i byn hade rätt till tre djur på utmarken, varav ett djur på sandheden och två djur på skogsskiftet (=utmarken längre västerut). Vid den tiden fanns det 12-14 gårdar i byn, vilket betyder att man kunde ha ett 40-tal djur gående på byns utmark i väster. Som han minns det så gick det som mest ett 20-tal betesdjur ute på sandheden. Bengt Pettersson, Övre Ålebäck har också minnen av hävden under 1940-50-tal. Sandheden var då så pass hårt betad att sandflykt förekom – ”sanden rök”. Marken var hårt betad, bland annat av hästar. De var s.k. körhästar och som lätt kunde fångas in när de behövdes. Hästarna fanns kvar som betesdjur ända fram till slutet av 1950-talet. Sandflykten i början av förra seklet berodde på att det omgivande landskapet var helt öppet med ett kraftigt betestryck och ett intensivt brukande av de sandiga åkermarkerna.

Biologiska bevarandevärden

Området domineras av mycket artrika sandiga marker varav merparten betas. Utanför betesmarken i den östra delen av reservatet finns en gammal sandig banvall och ett äldre sandtäktsområde. Lokalt kallas den öppna sandiga betesmarken för Flacket men Gårdby sandhed är även känt under namnet ”Gårdby sandstäpp”, vars namn anspelar på den mycket ovanliga förekomsten av naturtypen sandstäpp. Naturtypen utgörs i huvudsak av degenererad sandstäpp, d.v.s. sandstäpp där växttäckets slutet. Omröringen av sanden har upphört och nya sandblottor bildas i mycket liten utsträckning. Ovanför sanden har ett mullager skapats i varierande tjocklek. Vegetationens karaktär är mosaikartad och i området finns omväxlande partier med örtrik vegetation tillsammans med sandiga partier med bägarlavar och sandstarr. Igenväxning har skett under ett halvt sekel och har accelererat de två senaste årtiondena. Enbuskar och ljung har etablerats under igenväxningen.

Behovet av restaurering för att öka andelen sandstäpp i initial- och optimalfas är mycket stor, då den absolut största andelen av sandstäpp på Gårdby sandhed befinner sig i den så kallade degenerationsfasen.

3. RESTAURERINGSÅTGÄRDER

Beskrivning:

Projektområdet är ca 20 hektar och utgörs av en artrik sandig betesmark, en banvall samt ett gammalt sandtag i öster. I sandtaget samt utefter banvallen finns en riklig förekomst av blottad och delvis uppluckrad grässvål med en typisk sandstärpsflora och tillhörande insektsliv. I betesmarken är förekomsten av blottlagd sand idag mycket begränsad och behovet av mekanisk störning stort.

Restaureringsmål:

Öppen sandig betesmark samt obetat äldre täktområde och banvall med en mosaik av både större och mindre sandblottor spritt i större delen av området samt utbredd förekomst av uppluckrad/gles grässvål där sanden träder fram.

Åtgärder:

1. Jordanalys genomfördes under 2013 med ett antal om 57 provpunkter jämnt fördelat över området. Vid varje provpunkt mättes pH, kalkhalt samt tillgängligt kväve och fosfor. Tillgängligt kväve (N) och fosfor (P) mättes i det översta sandlagret (0-10 cm) och pH samt kalkhalt mättes där man kom ner i sanden till 80 cm djup. Kortfattat visar provresultaten från Gårdby sandhed att det inom merparten av projektområdet finns kalkhaltig sand.
2. Grävning av sandblottor enligt bilaga 1, se kartbild. Den totala arealen som ska grävas fram initialt uppgår till ca 1,5 ha. Grävning/skrapning sker ner till ren sand, ca 10 cm djup. Därefter genomförs omblandning av den humusfria sanden ned till ca 60-70 cm djup för att få upp kalkhaltig sand till ytskiktet.
3. Mekanisk bearbetning för att få en uppluckrad/gles grässvål genomförs med tex slaghack, stubbkultivator och harv.
4. Begränsning av förekomsten av ljung genomförs med mekanisk störning enligt ovan nämnda metoder samt genom bränning. Tidigare jämförelser av bränning samt mekanisk störning visar att den mekaniska störningen får snabbast positiva resultat vad gäller uppluckrad grässvål. Metoden med mekanisk bearbetning ska därför användas i större grad jämfört med bränning.
5. Rökning av igenväxningsvegetation bestående av främst enbuskar i betesmarken samt fröspridd tall längs med den obetade delen mellan banvallen och landsvägen.

4. ARBETSGÅNG

Period 1 (mars 2013 – oktober 2013)

- Upphandling samt genomförande av jordanalyser samt utvärdering av jordanalyser.
- Planering av sandblottor och restaureringsarbeten samt konkurrensutsättning av maskintjänst.
- Förankring av planerade åtgärder tex med berörda markägare, referensgrupp och eventuellt övriga intressenter.

Period 2 (november 2013 – december 2016)

- Genomförande av inledande arbeten med skapande av sandblottor, uppluckring av grässvål och bearbetning av ljung samt röjning av igenväxningsvegetation genomförs från november 2014-december 2015.
- Utvärdering av restaureringsåtgärder genomförs under 2015 och 2016.
- Komplettering och eventuellt nya restaureringsåtgärder genomförs till och med december 2016 för att uppnå målet om ca 20 ha restaurerade sandiga betesmarker.

Period 3 (januari 2017 – juli 2018)

- Utvärdering av föregående åtgärder samt eventuellt ytterligare restaureringsåtgärder beroende på uppnått resultat samt om målet bedöms vara uppfyllt eller inte.

5. INFORMATION

- Två nya reservatsskyltar tas fram inom projektet med beskrivning av området samt de restaureringsåtgärder som genomförs.
- Två skyltar som med generell beskrivning om SandLife-projektet tas fram och placeras i anslutning till reservatsskyltarna.
- Informationstavlor sätts upp i samband med skötselåtgärder som beskriver vilka åtgärder som genomförs samt varför de är så viktiga.
- Informationsmöte med markägare genomförs och dessa ska följas upp vid behov särskilt i samband med genomförande av skötselåtgärder.
- Guidningar/fältvandringar som visar på områdets värden och de åtgärder som görs i området.
- Hemsida där information om restaureringsåtgärder läggs ut kontinuerligt.

6. SKÖTSEL EFTER RESTAURERING

När restaureringen slutförts återgår allt ansvar för skötseln till Länsstyrelsen som förvaltar naturreservatet Gårdby sandhed i samråd med markägaren och djurhållaren.

Fortsatt skötsel efter projektets slut kommer att ske inom ramen för Länsstyrelsens ordinarie förvaltning av skyddade områden samt miljöstödsåtaganden på marken.

7. UPPFÖLJNING

Inom Sand Life sker uppföljning av habitat och arter före och efter restaureringsåtgärder. Efter projektets avslutade kommer fortsatt uppföljning ske genom nationell uppföljning av skyddade områden samt i enlighet med bevarandemål som finns uppsatta i befintlig skötselplan för naturreservatet Åby sandbackar.

Följande uppföljning sker i detta Natura 2000-område inom projektet:

- Uppföljning av vegetation, ansvarig: Lunds universitet
- Uppföljning av insekter, ansvarig: Lunds universitet

Digitala foton tas före och efter restaureringsåtgärderna

Länsstyrelserna i Halland, Skåne och Kalmar ansvarar för att uppföljning efter projektets slut sker inom respektive län

Bilaga 1

